

Соціальні комунікації

УДК 021(489-25)

Дейнека Ярослав Анатолійович

молодший науковий співробітник

Фонду Президентів України

Національна бібліотека імені В.І. Вернадського

Дейнека Ярослав Анатольевич

младший научный сотрудник

Фонда Президентов Украины

Национальная библиотека имени В.И. Вернадского

Deineka Yaroslav

Junior Research Fellow

V.I. Vernadsky National Library of Ukraine

**СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЗАЛУЧЕННЯ КОРИСТУВАЧІВ ДО
БІБЛІОТЕК НА ПРИКЛАДІ БІБЛІОТЕЧНОЇ СИСТЕМИ ДАНІЇ
СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ПРИВЛЕЧЕНИЮ
ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ В БИБЛИОТЕКИ НА ПРИМЕРЕ
БИБЛИОТЕЧНОЙ СИСТЕМЫ ДАНИИ
MODERN APPROACHES TO ATTRACTING USERS TO LIBRARIES
ON THE EXAMPLE OF THE DANISH LIBRARY SYSTEM**

Анотація. В статті описуються інноваційні форми залучення до читання, що протягом останніх двох десятиліть активно розвиваються і застосовуються бібліотечною системою Данії в умовах переходу суспільства цієї країни на нову, постіндустріальну, інформаційну стадію розвитку. **З'ясовано**, що Данія сьогодні є одним із світових лідерів у напрямку реалізації проєктів мережових бібліотек з публічним відкритим доступом до більшості бібліотечних послуг. **Зроблено висновок про те**,

що поява Інтернету зумовила розробку та впровадження нових інноваційних форми передачі контенту, що є передумовою для росту ефективності популяризації читання та передачі знань.

Ключові слова: діджиталізація, контент, міжбібліотечна співпраця, веб-портал, онлайн-послуги, OPAC, мережева бібліотека.

Анотація. В статті описуються інноваційні форми привертання до читання, що в останні десятиліття активно розвиваються і застосовуються бібліотечною системою Данії в умовах переходу суспільства цієї країни на нову, постіндустріальну, інформаційну стадію розвитку. **Виявлено**, що Данія сьогодні є одним з світових лідерів в напрямку реалізації проектів мережних бібліотек з публічним відкритим доступом до більшості бібліотечних послуг. **Зроблено висновок** про те, що поява Інтернету обумовила розробку і впровадження нових інноваційних форм передачі контенту, є передумовою для зростання ефективності популяризації читання і передачі знань.

Ключевые слова: диджитализация, контент, межбиблиотечная сотрудничество, веб-портал, онлайн-услуги, OPAC, сетевая библиотека.

Summary. The article describes innovative forms of involvement in reading, which over the past two decades are actively developing and used by the library system of Denmark in the transition of society in this country to a new, post-industrial, informational stage of development. **It was found** that Denmark is today one of the world leaders in the implementation of network library projects with public open access to most library services. **It is concluded** that the emergence of the Internet has led to the development and implementation of new innovative forms of content transfer, which is a prerequisite for increasing the effectiveness of the promotion of reading and knowledge transfer.

Key words: digitalization, content, interlibrary collaboration, web portal, online services, OPAC, network library.

Постановка наукової проблеми. Останні кілька десятиліть в усьому світі, а особливо в країнах західної цивілізації йде перехід до інформаційного суспільства, тобто такого суспільства, в якому інформація, а особливо знання, як її вище вираження, стає основним цінним активом. В такому суспільстві велику кількість сил і засобів кинуто на виробництво, зберігання, обробку та реалізацію інформації і знань. Значення інформації та знань в суспільному житті росте. Зростає також роль ринку інформаційних технологій, продуктів та послуг в структурі світової та національних економік.

Значне нарощування використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в усіх сферах суспільного життя створює нові виклики і можливості для бібліотек. Поява вільного доступу до контенту в електронній формі призводить до зниження популярності традиційних бібліотек. Паперова книга знижує свою частку серед форм передачі знань. Реагуючи на це, бібліотеки вимушені впроваджувати сучасні інформаційні технології в своїй роботі, зокрема, створювати електронні каталоги і рекомендаційні системи, бази оцифрованих матеріалів, електронними способами організувати і забезпечувати взаємодію користувача і бібліотеки через створені веб-сайти бібліотек, SMS-сервіси, тощо.

Данія сьогодні є одним із світових лідерів у розв'язанні даних проблем. У цій країні рівень розвитку Інтернет-інфраструктури ще в 90-тих роках почати діджиталізацію бібліотечних послуг, сьогодні тут створено низку мережевих бібліотек, бібліотечних сайтів з онлайн-доступом до послуг, створено веб-портал для всіх бібліотек Bibliotek.dk , що значно полегшує віддалений доступ до бібліотечних послуг, зокрема реалізує концепцію міжбібліотечного абонементу.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Основні аспекти діяльності сучасних данських бібліотек висвітлені в роботах таких вітчизняних та іноземних учених як Хоменко Г. Ю., Молчанова С. А., Диха С. В., Ельбесгаузен Г., Пірсон П., Страмбах С., Сапожников А., Хеппель Р., Міллер Д. А., Кристофферсен М., Петерсен Ф., та ін.

Мета дослідження – аналіз основних способів залучення до читання, що використовуються бібліотеками Данії в умовах переходу данського суспільства на інформаційну стадію розвитку. Зокрема завданнями роботи є:

- визначити сучасні умови діяльності данських бібліотек;
- розкрити зміст гібридної бібліотечної моделі, що реалізується в країні;
- визначити основні прояви міжбібліотечної взаємодії в країні;
- описати основні спільні проекти данських бібліотек;
- визначити перспективи розвитку модернізаційних процесів данської бібліотечної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність бібліотечної системи Данії базується на принципах епохи Просвітництва. Законодавство стосовно бібліотек в цій країні існує з 1920 р. Публічні бібліотеки відіграють важливу роль в суспільному житті країни. Вони підтримують демократичні інститути, забезпечуючи широкі верстви населення доступом до знань. Сьогодні біля двох третин населення Данії є користувачами бібліотек. Бібліотечні послуги значною мірою підтримують систему освіти, відіграють значну роль в збереженні та просуванні культурної спадщини королівства.

Вже майже два десятиліття діджиталізація як суспільного життя загалом, так і бібліотечних послуг зокрема, стоїть на порядку денному. Це є одним з проявів переходу до інформаційного суспільства. В цих умовах перед бібліотечними системами постав новий виклик. Вони повинні, щоб

перестати бути лише точкою доступу до паперових книг, переводити частину своїх послуг у цифрову форму, ставати інтегрованою частиною розумного міського середовища, співпрацювати з навчальними та культурними закладами і, і навіть, наприклад, на садових ділянках людей, бажаючих в режимі онлайн вивчити ботаніку та садовий дизайн[3].

Перед бібліотеками стоять як економічні так і технологічні виклики, поставлені науково-технічним прогресом в інформаційній сфері, але вони і стимулюють бібліотеки розвиватись, пристосовуючись до змін в потребах суспільства.

Традиційне уявлення про бібліотечні послуги змінюється через полегшення доступу до цифрового контенту. Враховуючи це, бібліотечна система Данії останнє десятиліття працює над впровадженням нової гібридної бібліотечної системи, заснованої на поєднанні бібліотеки як фізичного простору із доступом до аналогових та цифрових фізичних носіїв інформації, доступом до мережевих ресурсів як із бібліотеки так і віддалено, допомоги, консультацій, послуг з доданою вартістю. В процесі впровадження цієї моделі було зроблено багато розробок нових бібліотечних послуг як у фізичному просторі бібліотеки, так і онлайн.

З середини 90-тих років данські бібліотеки мають доступ до великої кількості баз даних та електронних журналів, доступних для користувачів. Залежно від типу ліцензії, ці матеріали можуть бути доступними із самої бібліотеки, чи віддалено. Кількість доступних ресурсів обмежена муніципальним фінансуванням. За підтримки держави, а саме Данської бібліотечної агенції, п'ять бібліотек створили об'єднання для взаємодопомоги у закупівлі ліцензій. Це полегшило економічне навантаження та розширило доступ до контенту жителям бідніших муніципалітетів.

Важливим інструментом інтеграції бібліотечної системи Данії є портал Bibliotek.dk. Це єдина електронна система віддаленої реєстрації в

бібліотеках, пошуку та замовлення матеріалів для всіх бібліотек країни. Система базується на спільному електронному каталозі, що містить записи про всі матеріали бібліотек. Портал реалізує концепцію міжбібліотечного абонементу завдяки вищезгаданому спільному каталогу та логістичній системі, що складається з десяти логістичних вузлів, перевезення між якими здійснюються вантажними автомобілями. Вся система розроблялася та обслуговується сторонніми підрядниками, обраними на тендері за рахунок коштів платників податків Данською бібліотечною агенцією. Портал дозволяє підключатися до локальних мереж систем автоматизації бібліотек та OPAC, отримувати сповіщення, прямого завантаження багатьох матеріалів.

Робота над створенням мережевих бібліотек почалася в Данії в середині – наприкінці 90-тих років. На початковому етапі муніципальні бібліотеки об'єднувалися для створення мережевих бібліотек на базі локальних серверів під управлінням Unix. Пізніше почали створюватися веб-портали під управлінням працівників бібліотек. Вони вимагали значної підготовки обслуговуючого персоналу. Однак ті бібліотеки, що це робили, успішно створили базу знань, що важливо в епоху Інтернету. Мережева бібліотека це як правило продукт об'єднаних зусиль кількох бібліотек під егідою Данської бібліотечної агенції, що надає фінансову допомогу проектам, що базуються на технологіях з відкритим кодом та доступні на національному рівні.

Найпопулярнішою з таких мережевих бібліотек є портал Litteratursiden.dk. Проєкт започаткований в 2000 р. в Орхусі об'єднанням трьох проєктів. Сьогодні в ньому беруть участь бібліотеки з 79 муніципалітетів. Кожна цих бібліотек робить певний внесок в обслуговування сайту[1]. Послуги порталу включають електронний журнал з розсилкою електронною поштою з більш ніж 3000 передплатниками, низку клубів читачів, консультування, рекомендації,

статті, базу даних сучасних данських авторів, включаючи відео- та аудіокліпи, біографії та бібліографії, можливість розміщення запитів через bibliotek.dk, можливість для бібліотек вбудовувати контент (наприклад, рекомендації) автоматично у власному ОРАС через технології веб-сервісу. Сайт співпрацює з данською суспільною телерадіокомпанією та має 3,6 млн відвідувань щороку.

Веб-сайти данських бібліотек значно вдосконалились з 90-тих років. Вони значно розширили асортимент своїх послуг, такі як віддалені підписки на різні матеріали і сервіси, сповіщення електронною поштою про статус замовлення, оплати через інтернет передплат, штрафів, тощо.

Провідними бібліотеками була створена рекомендаційна система, заснована на аналізі спільної статистики замовлень шести найбільших публічних бібліотек. Ідея запозичена в деяких популярних інтернет-магазинів. Користувач, шукаючи певний матеріал в ОРАС, може бачити пропозиції кількох матеріалів, котрі часто замовляють з ним.

Іншим спільним проектом орхуських бібліотек є мобільний портал. Послуги порталу варіюються залежно від часу роботи та вибору конкретної бібліотек, але як правило повторюють асортимент послуг сайтів бібліотек.

Проект "Mindspot", започаткований також в Орхусі, намагається використати фізичний простір бібліотек для певних, орієнтованих на молодь заходів та онлайн-діяльності, з високим ступенем залучення користувачів, шляхом неформального найму молоді. Цей проект був досить успішним і зарекомендував себе один із багатьох способів, яким бібліотека може сприяти популяризації читання.

Загалом в роботі данських бібліотек простежуються тенденції до розширення і поглиблення використання інформаційних технологій, розширення асортименту пропонованих матеріалів і послуг, росту значення віддаленої роботи, самообслуговування та цифрових послуг[2].

Висновки. Данська бібліотечна система успішно розвивається шляхом переведення більшості послуг в електронний формат. Сьогодні в цій країні реалізується гібридна модель бібліотеки що включає в себе фізичний простір бібліотеки, доступ до фізичних аналогових та цифрових носіїв, віддалений доступ до цифрового контенту, послуги з доданою вартістю. Міжбібліотечна взаємодія в Данії стимулюється на державному рівні та проявляється у взаємодопомозі бібліотек при створенні мережевих ресурсів, закупівлі ліцензій на контент, тощо. Найвищим проявом міжбібліотечної співпраці в Данії є портал *Viblotek.dk*, що дозволяє користувачам віддалено взаємодіяти з бібліотеками, об'єднує їхні каталоги, а також реалізує концепцію міжбібліотечного абонементу, забезпечує міжбібліотечну логістику. Також важливим спільним проектом є портал *Litteratursiden.dk*, мережева бібліотека, створена об'єднанням кількох проектів і 79 муніципальних бібліотек. Майбутнє данських бібліотек ми вбачаємо в подальшому нарощуванні значення віддалених послуг, популяризації та розвитку електронних рекомендаційних систем, тощо.

Література

1. Hapel R. How libraries can promote reading through Internet-based activities // *BiD*. 2009. No 22. URL: <http://bid.ub.edu/22/hapel2.htm>.
2. Miller J. A Comparative Study of Public Libraries in Edinburgh and Copenhagen and Their Potential for Social Capital Creation, *International Journal of Libraries and Information Studies*. 2014. No 64(4). PP. 316-324.
3. Кристофферсен М., Петерсен Ф. В Копенгагене библиотеки повсюду / пер. с англ. М.В. Лебедева // *Библиотекосведение*. 2017. Т. 66, № 4. С. 429-434.